

NÜKLEER İNADINA SON VERİN

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Yönetim Kurulu nükleer santral ihalesinin iptal edilmesini isteyerek, "Hukuki, etik ve toplumsal yarar açısından tek teklifle ihalenin sürdürülmesi mümkün değildir. Artık gereksiz inatlara son verilip nükleer santral yapımından vazgeçildiği ilan edilmeli, Türkiye'nin enerji alanında biriken sorunlarına ciddi ve gerçekçi çözümler aranmalıdır" çağrısında bulundu.

EMO Yönetim Kurulu'nun 25 Eylül 2008 tarihli yazılı basın açıklamasında, TETAŞ'ta 24 Eylül tarihinde gerçekleştirilen nükleer ihaleye ilişkin olarak şu değerlendirme yapıldı:

"Bilimsel ve toplumsal tepkileri görmezden gelerek, çalakalem hazırlanan yasa ve yönetmeliklerle nükleer santral yaptırmaya kalkışan AKP Hükümeti, dün yarışma adı altında düzenlediği ihalede tek teklifle baş başa kaldı. 'Yazı da gelse tura da gelse yapacağız' söylemiyle, her türlü keyfiyete açık düzenlemelerle, nükleer santral yapma inadı ihale salonunda kırılmıştır."

Açıklamada, ihalede teklif veren gruba ilişkin olarak şu bilgilere yer verildi:

"İhalede teklif veren grubun, Türkiye açısından da ciddi tehdit unsuru olarak görülen, Iğdır'a 30 kilometre mesafedeki Ermenistan'daki Metsamor nükleer santrali işletmecisi olması kaygı vericidir. Metsamor, ömrünü tamamlamış, sık sık arıza yapan ve daha önce de devre dışı bırakılmış olmasına rağmen enerji

ihitiyacı nedeniyle çalıştırılmakta ısrar edilen, uluslararası çevrelerce de kapatılması gündeme getirilen bir nükleer santraldır.

Atomstroyexport, Rusya Federasyonu Atom Enerjisi Bakanlığı'nın 1998 yılında aldığı kararla Rus nükleer santral teknolojisini yurtdışına daha etkin olarak ihraç etmek üzere, eski Sovyetler döneminde faaliyet gösteren iki kurumun birleşmesiyle oluşturulmuştur. Bu şirketin faaliyet gösterdiği ülkeler, Bulgaristan, eski Doğu Almanya, Finlandiya, Macaristan, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Küba, Libya, Kuzey Kore, İran, Çin, Hindistan, Kazakistan ve Ukrayna'yı kapsıyor. Şirketin bu ülkelerde yürüttüğü santral projelerinden; Doğu Almanya ve Slovakya'daki toplam 1980 megavatlık 6 ünite devre dışı bırakılmış, 9 ülkedeki toplam 17 bin 160 megavatlık nükleer santral yapımı durdurulmuş, bir ülkedeki 1280 megavatlık nükleer santral kurulum ihalesi de ertelenmiştir. Halen 5 ülkede 10 bin 800 megavatlık 22 nükleer ünite devrede bulunmaktadır. Şirket; hazır-

lık, başlangıç aşaması, inşa halinde olanlar gibi süreci devam eden 10 bin 920 megavatlık nükleer santral projesi portföyüne sahip bulunuyor.

Atomstroyexport 2007 yılında Rus Inter Rao şirketiyle stratejik işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre yurtdışında nükleer santral Atomstroyexport yapacak, işletmesini ise Inter Rao şirketi üstlenecektir. Inter Rao şirketi, 2003 yılından beri Ermenistan'daki sorunlu Metsamor nükleer santralını işletmektedir. Ayrıca bu şirket, Türkiye'ye Ermenistan'dan elektrik ithalatı yapma talebiyle de gündeme gelmiştir."

EMO açıklamasında, ihalede tek teklifin Rusya'dan gelmesiyle "nükleer santral kurulumundaki dışa bağımlılık ve kaynak çeşitlendirmesi gerekçelerinin" de yok olduğuna dikkat çekildi. Türkiye'nin 2007 yılı itibarıyla ithal ettiği 36 milyar 450 milyon metreküplük doğalgazın 23 milyar 145 milyon metreküple yaklaşık yüzde 65'ini Rusya'dan ithal ettiği kaydedilen açıklamada, elektrik üretiminde de doğalgazın payı yüzde

45'ler civarında olduğu anımsatıldı. "Dolayısıyla hem doğalgaz hem de elektrik üretimi açısından Türkiye'nin ciddi şekilde Rusya'ya bağımlılığı söz konusudur" denilen açıklamada, enerji alanına yönelik uyarılarla birlikte şu çağrıda bulunuldu:

"Türkiye enerji alanında ciddi açmazlarla karşı karşıyadır. Bunun çözümünün nükleer santral kurulumundan geçmediği açıktır. Nükleer santral hayali ile daha fazla zaman kaybedilmeden gerçekçi yatırımlara dönülmelidir. Bunun için de Türkiye'nin kendi yerli kaynaklarının öncelikle değerlendirilebilmesinin yolu bulunmalıdır. Bu yolun da serbest piyasa ve özelleştirme uygulamalarından geçmediği 2002 yılından bu yana yatırımsızlık ortamında kalınmasından net olarak görülmektedir. Elektrik Mühendisleri Odası olarak, nükleer santral ihalesinin iptal edildiğinin bir an evvel açıklanmasını, derhal kamunun inisiyatif olarak yerli kaynakları değerlendirmek üzere yatırımlara başlanmasını talep ediyoruz." ◀

TEK OYUNCULU 'NÜKLEER YARIŞMA'

Hükümetin toplumsal tepkileri görmezden gelerek inat ettiği nükleer santral kurma yarışmasına, "nükleer rönesans" iddialarını yalanlarcasına oyuncu katılmadı. 13 firmanın şartname aldığı yarışmaya gönderilen 6 mektuptan 5 tanesi teşekkür ederken, 1 tanesi teklif verdi. Rus Atomstroyexport (ASE), Inter Rao ve Park Grubu'nun teklifi, yarışma özelliğini kaybeden yarışmada açılarak TAEK kriterleri açısından değerlendirilmek üzere TAEK'e gönderildi. TAEK, VVER 1200 tipi nükleer reaktöre onay vermesinin ardından tek katılımcılı yarışma devam ettirilerek, TETAŞ tarafından fiyat zarfı açıldı. Ancak mevzuatta ve ilanda böyle bir süreç öngörülmemesine rağmen revize fiyat zarfı olduğu ortaya çıkarken, aynı firmanın ikinci teklifi açıklanmadığı gibi kimin bu teklifi değerlendireceği de netlik kazanmadı. Nükleer santral ihalesini önce Yüksel

Caddesi'nde toplanıp, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı önüne yürüyerek protesto eden Nükleer Karşıtı Platform (NKP), ihaleye tek teklif gelmesini memnuniyetle karşılarken, ihale sürecinin devam ettirilmesi üzerine protestolarını sürdürdü.

Nükleer ihale sürecinde ilk zarflar 22 Eylül Çarşamba günü açıldı. Aynı gün nükleer santral yapımına karşı tepkilerini dile getirmek üzere Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen NKP üyeleri, Yüksel Caddesi'nde bulundu. "Nükleer santral istemiyoruz", "Nükleer santrala hayır", "Nükleere inat yaşasın hayat", "Doğanın maliyeti sıfır değildir, nükleer santrala hayır" yazılı pankart açarak Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde, 2 saat bekleyen NKP bileşenleri, Necatibey Caddesi, Gençlik Caddesi ve Akdeniz Caddesi üzerinden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na doğru, hazırladıkları "Nükleer santrala hayır"

başlıkları bildirileri halka dağıtarak, yürüyüşe geçti. Nükleer santral karşıtları, "Güneşe evet, rüzgâra evet, nükleere hayır", "Nükleere inat yaşasın hayat", "Türkiye Çernobil olmayacak", "Nükleere karşı omuz omuza", "Susma hayır, nükleere hayır" sloganlarıyla nükleer santral ihalesini protesto ettiler. Bazı nükleer karşıtı eylemciler ise tepkilerini, giydikleri siyah renkli "Ölüm de var" yazılı tişörtler, gaz maskeleri

ve ellerinde taşıdıkları çanlarla dile getirdiler. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı önünde saat 13.00'de toplanan nükleer santral karşıtları, alkışlar, ısıklar ve sloganlar eşliğinde bir süre oturma eylemi yaptılar.

“AKP Yerli ve Yabancı Sermayeyi Nükleer Çılgınlığa Davet Ediyor”

NKP adına Çevre Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi Özlem Ergenler, tarafından ortak basın açıklaması okundu. Nükleer santrallerin taşıdığı risklerin anlatıldığı, nükleer santral teknolojisinin pahalı ve dışa bağımlı olduğu, bu nedenlerle dünya genelinde nükleer santral yatırım programlarının durdurulduğu hatırlatılan açıklamada, “Türkiye’de uluslararası nükleer santral tekelleri yeni bir pazar arayışına çıkmışlardır. AKP iktidarı da, bu pazar arayışlarına çanak tutmakta, yerli ve yabancı sermayeyi nükleer çılgınlığa davet etmektedir” denildi.

Açıklamada, şöyle denildi:

“Henüz dünyanın hiçbir bölgesinde, nükleer atıkların saklanması ve imhası için, lisanslı nihai bir çözüm ve depolama alanı bulunmadığı bilinen bir gerçektir. Radyoaktif maddelerin yarı ömürlerinin binlerce yıl sürmesi ve bu süre zarfında insanlarda çeşitli kanser ve genetik bozukluklara yol açması, nükleer atıkların korunması ve saklanması neden bu kadar önemli olduğunu göstermektedir. Radyasyon nedeniyle ortaya çıkacak biyolojik hasar bedensel ve kalıtsal etkiler bırakmaktadır. Bu gerçek bile nükleer atıklar için hükümeti ikna etmeye yetmeliyken, ne yazık ki, AKP hükümetinin tercihi bilimden, yaşamdan, halktan değil siyasi ve ekonomik çıkar gruplarından yana olmaktadır. ‘Çevrecinin Daniskası’ Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve AKP Hükümeti’nin Enerji Bakanı Hilmi Güler, nükleer enerji ve nükle-

er santral konusunda, kamuoyunu yanıltmaya devam etmektedir.”

Yapılan ortak basın açıklamasının ardından Mersin, Sinop ve İstanbul’dan gelen nükleer karşıtları da söz alarak tepkilerini ve taleplerini dile getirdiler. Konuşmalardan sonra nükleer karşıtlarının gösterisi oturma eylemi ile devam etti.

TETAŞ’ta açılan tekliflerin 5’inden teşekkür mektubunun çıktığı ve ihaleye tek teklifin Rus Atomstroyexport ortaklığı tarafından verildiği bilgisinin gelmesi üzerine nükleer santral karşıtları büyük sevinç yaşadı. İhalede tek teklif gelmesine rağmen süreç devam ettirilerek, şirketin teklifi Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) incelemesine gönderildi. TAEK tarafından 19 Aralık 2008 tarihinde onay verilmesinin ardından ihalenin 3. aşaması olan fiyat zarfı TETAŞ’ta 19 Ocak 2009 tarihinde açıldı. Ancak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, revize fiyat teklifi olduğunu, bunun da TETAŞ tarafından değerlendirilerek Enerji Bakanlığı aracılığıyla Bakanlar Kurulu’na sunulacağını söylemesi, mevzuatta böyle

bir revize teklif aşaması olmaması ve bu konuda herhangi bir yetkide bulunmaması nedeniyle hukuki karmaşayı artırdı. Enerji Bakanı, aynı gün akşam saatlerinde bu kez de revize fiyat teklifinin iade edildiğini açıkladı.

TETAŞ üzerinden 15 yıllık alım garantisi verilen ihaleye tek başına katılan şirket kilovat saat başına 20.79 sent olarak verdiği teklif oldukça yüksek bulundu. Fiyat teklifinin açıldığı gün Enerji Bakanlığı önünde toplanan NKP bir basın açıklaması yaparak ihalenin iptal edilmesini istedi.

NKP Sekreteryası Elektrik Mühendisleri Odası’nın Yönetim Kurulu Yazmanı Hüseyin Önder tarafından okunan basın açıklamasında, “İhaleye tek firma katılmış olmasına rağmen sürecin devam ettirilmesi, ne hukuka, ne devlet ihale geleneğine, ne hükümetin kendisinin çizdiği çerçeveye, ne Türkiye’nin ekonomik ve enerji alanındaki çıkarlarına uygundur” denildi.

NKP açıklamasında, AKP Hükümeti ve yetkililerin ihale sürecine ilişkin olarak da yanıt vermesi gereken sorular şöyle sıralandı:

“• VVER 1200 teknolojisi ile kurulması planlanan Bulgaristan'daki santral için AB Enerji Komisyonu 1 yıldır onay veremezken, bu konudaki yetkinliği ayrıca tartışma konusu olan TAEK 2.5 ay içinde nasıl onay verebilmektedir? Kaldı ki aynı bölgede santral kurmak üzere 1980'lerde çalışma başlatılan Bulgaristan'da bu santrale ilişkin ihale süreci 2005 yılında başlatılmış ve 3 yıldır süreç devam etmekteyken; AKP Hükümeti'nin 1 yıldan kısa bir zamanda ihaleyi sonuçlandırma telaşı nasıl açıklanabilir?”

• Rus-Türk ortaklığı karşısında ihaleye teklif veren neden başka bir grup yoktur? Tek teklif gelmesine rağmen ihale neden iptal edilmektedir?

• Lisanslama ve işletme için ilk gerekli olan güvenlik kriterleri konusundaki belirsizlik ve kuşklar devam etmektedir. TAEK'in değerlendirmesinde, Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın (IAEA), Avrupa Birliği Enerji Komisyonu'nun, Batı Avrupa Nükleer Enerji Denetleme Birliği'nin (WENRA) kriterleri dikkate alınmış mıdır?

• Bulgaristan'daki Belene Nükleer Santrali ihalesini Rus Atomstroyexport şirketi kazandığı halde, Avrupa Enerji Komisyonu neden hala projeye nihai onayı vermemiştir?

• Performansı henüz ispat edilmemiş ve 2006 yılına kadar da Batı ülkelerinde dizayn sertifikası dahi alamamış bir teknoloji nasıl kabul edilebilmektedir?

• ASE'nin fiyatı ucuz olduğu için diğer firmalar teklif vermemişlerse, bu durum ayrıca soru işaretleri yaratmaktadır. Bulgaristan'da Belene Nükleer Santral İhalesi'ni diğer şirketlerden çok daha ucuz fiyat vererek kazanan (diğer Rus Skoda şirketinden de 1 milyar Avro daha az) ASE şirketinin, Belene'de 1991 yılında iptal edilen VVER-1000 tipi reaktörün; ana kazanı, türbinleri, buharlaştırıcı ve diğer vanalar, pompalar, borular vs. gibi reaktör aksamalarını maliyetten düşürerek alıp, hangi yeni projelerde kullanılabileceğini biliyor musunuz?

• VVER reaktörlerinde reaktör korunun bulunduğu ana binanın iç duvarına kaplanması düşünülen çelik koruyucu duvarın bir koruma (meltdown) kazası sırasında termo-kimyasal ve termo-mekanik reaksiyonlarını tespit edebilecek bir simülasyon veya deney şu ana kadar yapılmış mıdır?

• Rus Hidroress Şirketi'nin son 10 yılda nükleer santral pazarına girebilmek için geliştirdiği VVER tipi reaktörlerinde, sadece reaktörün; ana kazan boyutları, yakıt çubukları konfigürasyonu, buhar üreticileri, gibi parametreleri kağıt üzerinde değiştirip (Thermal Engineering 2007. Vol.54 No.5) santral ömrü 40 yıl olan VVER-1000 tipindeki aynı malzeme ile birkaç yıl içinde üreteceği VVER-1200 tipinde 60 yıla çıkabileceğine inanıyor musunuz?

• Dünyada ilk defa, deniz sıcaklığı-

nın hava sıcaklığından daha yüksek olduğu bir bölge olan Akkuyu'da kurulacak 4 tane VVER-1200 santralin soğutma suyu olarak Akdeniz'den bir dakikada alacağı 10 milyon litre Akdeniz suyunun en az dörtte birinin soğutma sistemlerinde buharlaşarak her gün milyonlarca ton deniz suyunda çözülmüş nitrojen, sülfür gibi sera gazlarının/tuzlarının atmosfere karışacağı ve bölgedeki asit yağmurunu tetikleyerek bu bölgenin tarım sanayisini ve insanların sağlığını 10 yıl içinde nasıl etkileyeceğini biliyor musunuz? (Water data.usgs.gov/nwis/rt)

• Bu santralin 12 ay normal çalışmasını yürütebilmesi için nasıl bir soğutma sistemi kullanılacak ve her gün gerekli olan 15 milyar litre Akdeniz suyunun (Ankara'nın bir günde kullandığı su miktarı yaklaşık 1 milyar litre) denizden pompalarla çekilmesi sırasında milyonlarca balık ve trilyonlarca lavranın yok olacağını, ayrıca 30 derecenin üzerine kadar ısınan ve tuzluluk derecesi her çevrimde artan atık suyun, bölge denizinin kimyasını değiştirerek, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde balıkçılık ve diğer deniz ürünleri sanayisinin nasıl etkileneceğini hesapladınız mı?

• Bulgaristan'da, İran'da, Uzakdoğu ülkelerinde ve Türkiye'de santral yapımı yüklenecek bu ASE şirketinin bu projeleri zamanında bitirecek teknolojik altyapı, malzeme kalitesi ve kalifiye elamanlarının yeterliliğini araştırdınız mı? ◀

